

Ο ξένος (του Αντόνιο Ντι Τσάτσα)

Το Φόρουμ της Ρώμης ακολουθεί μετά το Φόρουμ του Τορίνου. Τα Ευρωπαϊκά Φόρουμ, όπως προτάθηκαν από τον Ζακ-Αλέν Μιλέρ, αποσκοπούν στο να συνεχίσουν να θέτουν το ζήτημα, που ο Λακάν διατύπωσε, της σχέσης ασυνειδήτου και πολιτικής, και παράλληλα της θέσης που οφείλουν να έχουν οι ψυχαναλυτές στο πλαίσιο της πόλεως, της πολιτείας, της κοινωνίας.

Το Φόρουμ του Τορίνου, με θέμα Αποφασιστικές επιθυμίες για τη δημοκρατία στην Ευρώπη, επαναπροσέγγισε την προβληματική που είχε ήδη θέσει ο Ζακ-Αλέν Μιλέρ, κατά τη διάλεξή του στη Μαδρίτη στις 13 Μαΐου 2017, με τους ακόλουθους όρους: «να κάνουμε να υπάρξει η ψυχανάλυση στο πολιτικό πεδίο».

Η Ρόζα Έλενα Μαντσέτι, η οποία διοργάνωσε αριστοτεχνικά το Φόρουμ του Τορίνου στις 18 του περασμένου Νοεμβρίου, ανέδειξε τη θεματική του ανατρέχοντας στο πιο πολιτικό από τα Σεμινάρια του Λακάν, δηλαδή στο 17 ο Σεμινάριο, Το αντίστροφο της ψυχανάλυσης. Δύο παρεκτροπές είναι δυνατόν να εντοπίσουμε: την ταύτιση με ένα απολιθωμένο σημαίνον που μπορεί να καταλήξει σε διάφορες μορφές ολοκληρωτισμού, και την ταύτιση με μια ολική-γνώση [un tout-savoir] που οδηγεί σε ποικιλόμορφες μουμιοποιημένες γραφειοκρατίες.

Η ψυχανάλυση έχει ανάγκη τη δημοκρατία. Αλλά και η δημοκρατία έχει ανάγκη την ψυχανάλυση, καθότι είμαστε σε θέση να υποστηρίξουμε πως η ψυχανάλυση, τουλάχιστον με βάση τη διδασκαλία του Λακάν, διαθέτει τα εφόδια προκειμένου να δείξει με ποιον τρόπο ο κοινωνικός λόγος θα μπορούσε να αποφύγει τις παγίδες του ολοκληρωτισμού και του φονταμενταλισμού.

Με το προσεχές Ευρωπαϊκό Φόρουμ της Ρώμης μπαίνουμε στην ουσία ενός ζητήματος μείζονος σημασίας. Ο τίτλος, Ο ξένος, δίνει έμφαση σε μια πτυχή δομικής τάξεως: το υποκείμενο, ως τέτοιο, είναι ξένο. Διότι, ο τόπος του είναι, πάντοτε, ο τόπος του Άλλου.

Ο υπότιτλος, Υποκειμενική ανησυχία και κοινωνική δυσφορία στο φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ευρώπη, επισημαίνει πως, είτε στο υποκειμενικό είτε στο συλλογικό επίπεδο, η παρουσία αυτού του «ξένου» δεν προσεγγίζεται δίχως άγχος.

Στο Φόρουμ της Ρώμης, το επίμαχο ζήτημα δεν θα αφορά την καθημερινή εργασία με την οποία έρχονται αντιμέτωποι οι ψυχαναλυτές, δηλαδή την εργασία με το υποκείμενο που θεωρεί ότι «είναι κάποιος», και το οποίο ανακαλύπτει ότι διακατέχεται από ένα σύμπτωμα που το βρίσκει παράξενο παρόλο που είναι δικό του. Δεν θα είναι αυτή η κύρια θεματική του συνεδρίου, αν και μπορεί να μας υποδείξει την κατεύθυνση που θα πρέπει να ακολουθήσουμε, και στο κοινωνικό επίπεδο, προσεγγίζοντας την εν λόγω προβληματική.

Το να έχεις τον ξένο στον τόπο σου, είναι ένα πρόβλημα που διχάζει μεταξύ τους τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διχάζει κάθε ευρωπαϊκό κράτος στο εσωτερικό του, και που επιπλέον διχάζει κάθε κοινωνικό στρώμα και πολιτική ομάδα. Τέλος, διχάζει τον καθένα από εμάς.

Όντως, πώς αυτοπροσδιορίζεται συγκεκριμένα μια κοινωνία; Μια κοινωνία αυτοπροσδιορίζεται μέσω του αποκλεισμού του άλλου, του ξένου. Κατά παράδοξο τρόπο, ακόμη και οι πιο ανοιχτές κοινωνίες ενέχουν αυτόματα τον αποκλεισμό του άλλου. Ο Λακάν υπενθυμίζει πως και η ίδια η δημοκρατία, στις απαρχές της, γεννήθηκε σαν μια δημοκρατική κοινότητα αφεντικών, από την οποία ήταν αποκλεισμένοι οι δούλοι.

Το να έχεις τον ξένο στον τόπο σου, αποτελεί πρόβλημα. Τίθεται επίσης το ζήτημα των δυνατοτήτων κοινωνικής ένταξης που θα μπορούσαμε να του προσφέρουμε. Και με ποιους όρους. Ποια θέση δίνουμε στον ξένο; Ποια δικαιώματα του παρέχουμε; Ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μιας ανθρώπινης κοινότητας απέναντι σ' εκείνους που δεν είναι μέρος αυτής, αλλά θα επιθυμούσαν να γίνουν; Επιπλέον, τι πρέπει να κάνουμε ώστε να μην προκύψει αποσταθεροποίηση μιας κοινότητας;

Όπως είναι αναγκαία μια υποκειμενική διαπαιδαγώγηση προκειμένου να περιορίσουμε και να αφομοιώσουμε τον ξένο που έχουμε μέσα μας, έτσι χρειάζεται και μια διαπαιδαγώγηση για να περιορίσουμε και να αφομοιώσουμε τον ξένο που ζητάει να ενσωματωθεί σε μια κοινότητα.

Είναι πολυάριθμα τα πρόσωπα που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση να συμμετάσχουν και να παρέμβουν στο Φόρουμ που διοργανώνεται από τους ψυχαναλυτές της Σχολής του Λακάν στην Ιταλία. Ορισμένοι από αυτούς μελετούν και εμβαθύνουν σε αυτή τη θεματική εδώ και καιρό. Άλλοι είναι άμεσα εμπλεκόμενοι επειδή έχουν πολιτικές, κοινωνικές ή

θρησκευτικές υπευθυνότητες. Άλλοι πάλι, δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο διαφόρων οργανισμών και σωματείων, και μεταφέρουν τη δική τους μαρτυρία. Ωστόσο, είναι ξεκάθαρο πως οι αναμενόμενες απαντήσεις δεν γίνεται να αγνοήσουν την πολιτική.

Θα ήθελα να ολοκληρώσω με μια λακανική φράση. Αντιστρέφοντας τη συνήθη ανάγνωση, η οποία θεωρεί πως η ιστορία διαμορφώνεται από τους ισχυρούς και από τη δίψα τους για εξουσία, ο Λακάν τονίζει πως «η ιστορία δεν είναι τίποτε περισσότερο από μια διαφυγή, από την οποία δεν γίνονται αφηγήσεις παρά οι εξορίες». 1

Μετάφραση από τα ιταλικά: Δημήτρης Αναγνώστου
Επιμέλεια: Βλάσης Σκολίδης

